

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter, inkludert Økokrim
Samtlige politimestre
Sjef Kripos
Sysselmannen på Svalbard

REF.:

VÅR REF.:

2020/00320-003 TNY004

DATO:

20.03.2020

KORONAVIRUS (COVID-19) – RIKSADVOKATENS RETNINGSLINJER OG DIREKTIVER – OPPDATERT 20. MARS 2020

1. INNLEDNING

Den foreliggende alvorlige situasjon med virusepidemi stiller politiet og påtalemyndigheten overfor en rekke utfordringer. Den pågående spredningen gjør at virksomheten primært må dreie seg om å ivareta alle forhold som berører liv og helse innenfor vårt ansvarsområde.

Vi må ta høyde for at mange i påtalemyndigheten samtidig kan være fraværende fra sitt arbeid, enten på grunn av sykdom, omsorgsforpliktelser eller karantene. At mange også benytter hjemmekontor på samme tid som de har omsorg for barn, innebærer at påtalemyndighetens totale kapasitet i en tid fremover vil bli redusert.

I utgangspunktet må samfunnets tiltak nå være veiledende, forebyggende og baseres på befolkningens ønske om å bidra til redusert smitte. Den alt overveiende del av befolkningen trenger ikke straffetrussel for å etterkomme helsemyndighetenes ulike pålegg. Erfaringsmessig vil noen likevel bryte ulike straffesanksjonerte pålegg. Det vil derfor være behov for å benytte reaktive tiltak som kan ha allmennpreventiv smittereduserende effekt.

I årets mål- og prioriteringsrundskriv fremgår det at det er rom for regional prioritering i dialog mellom politimestrene og vedkommende statsadvokat. Epidemien fordrer nå at riksadvokaten gir nasjonale retningslinjer for en sakstype som i utgangspunktet ikke er omfattet av riksadvokatens sentrale prioriteringer.

Uavhengig av straffetrussel skal lovbrudd som innebærer brudd på ulike bestemmelser som bidrar til smitterisiko derfor omfattes av riksadvokatens sentrale prioriteringer. Dette innebærer at politiet og påtalemyndigheten må behandle slike lovbrudd med det alvor og den prioritert situasjonen krever.

I ovennevnte rundskriv heter det også at politimestrene i dialog med vedkommende statsadvokat lokalt kan bestemme at enkelte sakstyper kan nedprioriteres for en periode. I den foreliggende situasjon, hvor politiets og påtalemyndighetens kapasitet begrenses, aksepterer riksadvokaten en midlertidig utvidelse av denne adgangen, særlig dersom en prioritering av reaktiv innsats for smittevernbekjempelse øker tilsvarende.

Riksadvokaten hadde møte med embetslederne 19. mars d.å., og vil snarlig komme med ytterligere avklaringer vedrørende straffesaksbehandlingen. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider også med en rekke forskriftsendringer, hvilket har betydning for hva riksadvokaten skal gi direktiver om. Vi avventer foreløpig å gi direktiver som berører det arbeid departementet nå er i gang med.

Statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet må sørge for å holde seg oppdatert om eventuelle forskriftsendringer som foretas på smittevernområdet, og det kan være hensiktsmessig å benytte de to linkene umiddelbart nedenfor.

2. NÆRMERE OM HÅNDHEVING AV STRAFFESANKSJONERTE REGLER

Riksadvokaten understreker at formålet med de reaktive tiltak er å bidra til redusert smitterisiko og smittetakt. De allmennpreventive hensyn er således førende for de vurderinger som skal gjøres. Det understrekes også at spredningen av viruset skjer raskt, og at det kan bli behov for snarlige endringer og presiseringer.

Det er vedtatt en rekke sentrale og lokale forskrifter i anledning den pågående pandemi. På Lovdata er disse samlet:

https://lovdata.no/artikkel/oversikt_ny_regulering_knytt_til_koronaviruset/2669

Regjeringen har også en samlet oversikt over de ulike tiltak som er iverksatt:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/innsikt/koronavirus/tidslinje-koronaviruset/id2692402/>

For å stoppe spredning av Covid-19 og bidra til å opprettholde nødvendige helse- og omsorgstjenester fattet som kjent Helsedirektoratet 12. mars 2020 en rekke vedtak med hjemmel i smittevernloven § 4-1 annet ledd, jf. første ledd bokstav a og b. Beslutningen omfatter stengning av alle skoler, universiteter og høyskoler, og andre utdanningsinstitusjoner. Med hjemmel i smittevernloven § 4-1 annet ledd ble det fattet vedtak om forbud mot/stenging av kulturarrangementer, idrettsarrangementer, ulike virksomheter i serveringsbransjen, treningsentre mv.

Den tilknyttede forskriften finnes her:

<https://lovdata.no/LTI/forskrift/2020-03-12-270>

Forskriften er som nevnt fastsatt med hjemmel i smittevernloven § 4-1, og brudd er straffesanksjonert i § 8-1 hvorefter forsettlig eller uaktsomme overtredelser av loven eller forskrifter gitt i medhold av den straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. Dersom overtredelsen har medført tap av menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse, er straffen bot eller fengsel inntil 4 år.

Plikter etter lovens § 5-1 er ikke straffbare.

I tillegg ble det den 15. mars 2020 fastsatt to forskrifter, én om blant annet bortvisninger av utlendinger og én om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer.

Forskriften om bortvisning mv. finnes her:

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-15-293>

Denne forskriften skal normalt ikke håndheves strafferettslig, men tiltakene vil eventuelt kunne gjennomføres med politiets bistand.

Videre ble det den 15. mars foretatt endring i forskrift 13. mars 2020 nr. 287 om karanteneeregler ved ankomst til Norge etter reiser utenfor Norden:

<https://lovdata.no/pro/#document/LTI/forskrift/2020-03-15-295>

I ovennevnte forskrift om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer mv. ble det 19. mars 2020 gjort endringer i § 5 om opphold på fritidseiendommer. Forskriften finnes her:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-03-15-294>

Forbudet trådte i kraft 19. mars 2020 og gjelder fram til 3. april s.å. Om riksadvokatens forståelse av bestemmelsen og strafferettslig håndheving vises det til pkt. 7 nedenfor.

Det antas at det er brudd på forskriftene om isolasjon, karantene og forbud mot opphold på fritidseiendommer det særlig kan bli aktuelt å straffeforfølge. Forsettlig eller grovt uaktsomme overtredelser av disse straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Det innebærer at påtalekompetansen ligger til påtalemyndigheten i politiet, jf. straffeprosessloven § 67 annet ledd bokstav a. De alt overveiende forhold som skal straffeforfølges vil således avgjøres av politiet. Statsadvokatene må derfor følge opp håndhevingspraksisen.

Riksadvokaten legger som et utgangspunkt til grunn at utferdigelse av forelegg er en hensiktsmessig reaksjon for alle disse overtredelsene. I den foreliggende situasjon, hvor også domstolene innskrenker sin virksomhet, er det maktpåliggende at de reaktive tiltak er målrettede og effektive.

Hensynene bak strafforfølgning må som nevnt hele tiden være å begrense utbredelsen av smitte. Det vil oppstå en rekke tvilstilfeller, ikke minst som følge av befolkningens usikkerhet om hva som er anbefalinger og råd, og hva som er straffesanksjonerte pålegg. Påtalemyndigheten må ta høyde for dette ved sine vurderinger.

Riksadvokatene fastsetter følgende retningslinjer for utferdigelse av forelegg etter ovennevnte forskrifter:

1. Det må nøye vurderes hvilke brudd det skal reageres strafferettslig mot, og påtalemyndigheten skal som hovedregel alltid konsulteres før politiet inngir anmeldelse for brudd. Dersom det vurderes å etablere straffesaker basert på lokale forskrifter skal regional statsadvokat konsulteres. Riksadvokaten minner i så måte om påtalemyndighetens selvstendige rolle og ansvar for å vurdere hjemmelsgrunnet.
2. Påtalemyndigheten kan i alle tilfeller selv beslutte iverksettelse av etterforskning, jf. straffeprosessloven § 62 a første ledd. Det er ikke krav om påtalebegjæring fra særskilt myndighet.
3. Påtalemyndigheten bør normalt rådføre seg med lokale helsemyndigheter som besitter kunnskap om smitterisiko, slik at de brudd som straffeforfølges får størst mulig effekt. Det kan likevel tenkes unntak for åpenbare overtredelser som ikke krever en slik smittefaglig vurdering, ikke minst hva gjelder forbudet mot opphold på fritidseiendom.

4. Saker om overtredelse av forskriftene må gis tilstrekkelig prioritet. Straffereaksjonene bør komme så hurtig som mulig, samtidig som kravene til kvalitet og rettssikkerhet ivaretas. Politidistriktene må sørge for at eventuelle forelegg bekjentgjøres på en måte som understøtter effekten. Ved slik offentliggjøring må personvern og taushetsplikt iakttas på vanlig måte.
5. Påtalemyndigheten i politiet har ikke selvstendig påtalekompetanse etter smittevernloven. Påtalekompetansen tilligger statsadvokaten, med unntak av de sentrale forskrifter hvor strafferammen er bøter eller fengsel inntil 6 måneder, hvilket som nevnt innebærer at påtalemyndigheten i politiet har påtalekompetansen for disse. Det er derfor nødvendig at førstestatsadvokatene og politiet etablerer hensiktsmessige varslingsordninger, for å sikre at statsadvokatene kan få behandlet saker hvor statsadvokaten har kompetanse, med tilstrekkelig hurtighet. Det antas at dette gjelder et mindre antall saker, nærmere bestemt de saker som har sin ordinære straffetrussel i smittevernloven § 8-1, jf. nedenfor under pkt. 6.
6. For forelegg som utferdiges med hjemmel i forskrift om møteforbud og stengning av virksomhet, se <https://lovdata.no/LTI/forskrift/2020-03-12-270>, fastsetter riksadvokaten at botens størrelse på individnivå normalt skal være kroner 20.000, subsidiært fengsel i 15 dager. På vanlig måte må imidlertid straffeloven § 53 annet ledd iakttas.

Dersom det utferdiges forelegg til foretak, skal botens størrelse normalt ikke være lavere enn 50.000 kroner.

7. For forelegg som utferdiges med hjemmel i forskriftene om karantene, isolasjon og forbud mot opphold på fritidseiendommer, se <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-03-15-294>, fastsetter riksadvokaten at botens størrelse for brudd normalt skal være kroner 20.000, subsidiært fengsel i 15 dager.

For overtredelse av forbudet mot opphold på fritidseiendom fastsettes boten til kroner 15.000, subsidiært fengsel i 10 dager, jf. pkt.7.2.

7.1 Om isolasjon og karantene

Dersom det må foretas prioritering mellom ulike brudd, skal overtredelser hva gjelder brudd på reglene om *isolasjon* i forskriften § 4 gis forrang fremfor brudd på karanteneplikten i samme forskrift § 2. Ved den kritiske vurdering av hvilke saksforhold det skal reageres mot, vurderer riksadvokaten i denne omgang at håndheving av slike overtredelser gir mer effekt som smittereduserende tiltak enn overtredelse av forbudet mot å bryte *karantene*.

7.2 Om forbud mot opphold på fritidseiendom

I forskriften § 5 er det gitt egne regler om forbud mot opphold på fritidseiendom i annen kommune enn hjemstedskommunen, og forbyr overnatting på fritidseiendom i annen kommune enn der vedkommende er folkeregistrert. Bestemmelsen reiser en rekke bevismessige og håndhevningmessige problemstillinger, ikke minst hva gjelder unntak for de personer som omfattes av bestemmelsens annet ledd. Etter ordlyden rammes det å *overnatte* på slik fritidseiendom. En normal avgrensning av natt er i ulike sammenhenger fastsatt til perioden mellom kl. 23:00 og kl. 06:00.

For å unngå unødig tolkningstvil fastsetter riksadvokaten at dette tidsrom benyttes som

kriterium for "overnatting". Det skal med andre ord ikke utferdiges forelegg for opphold på fritidseiendom utenom dette tidsrom.

Boten fastsettes som nevnt til kroner 15.000, subsidiært fengsel i 10 dager.

Også her må straffeloven § 53 annet ledd iakttas.

Dersom det foreligger skjerpene omstendigheter må bøtenivået økes.

8. Det understrekes som tidligere nevnt at disse retningslinjene er foreløpige. Virusepidemien utvikler seg hurtig, og det må fremdeles forventes å oppstå et tilsvarende mulig behov for avklaringer, presiseringer og endringer slik som nå gjøres ved dette skriv. Det vil dessuten åpenbart være omstendigheter som ikke er omfattet, blant annet om nye kriminalitetsutfordringer relatert til den alvorlige situasjonen Norge nå står i.

Våre nasjonale lovbudgodkjennere (statsadvokat Stein Vale og politiinspektørene Magnar Pedersen og Thomas Eliassen Darell) har nå oppdatert lovbudtabellen i BL med de aktuelle nasjonale forskrifter, også hva gjelder den siste forskriftsendring.

Riksadvokaten understreker avslutningsvis viktigheten av en nøye vurdering i hvert enkelt tilfelle om det skal reageres strafferettslig for ulike brudd på smittevernregelverket.

Inntil videre er det riksadvokatens syn at bestemmelsene om smitteoverføring i straffeloven § 237 og § 237a ikke er anvendelige i den foreliggende situasjon, med mindre det foreligger helt klar forsettlig smitteoverføring til personer i risikogrupperne.

Som nevnt innledningsvis vil riksadvokaten med det første komme tilbake med ytterligere direktiver hva gjelder straffesaksbehandlingen.

Hva gjelder håndhevingsdirektiv for overtredelse av de ulike forskrifter som er gitt for å begrense smitte erstatter ovennevnte vårt tilsvarende direktiv av 16. mars d.å.

Jørn Sigurd Maurud

Terje Nybøe
førstestatsadvokat

Gjenpart:

1. Justis- og Beredskapsdepartementet
2. Politidirektoratet
3. Domstoladministrasjonen
4. Helsedirektoratet
5. Folkehelseinstituttet